

Ynbaatta Yp Sađlýđý ve Güvenliđi:

Ynbaatta Yp Sađlýđý ve Güvenliđi:Avrupa'daki Güncel Gelişmelere BakıpTuğçe Selin TađmatY. Mimar, TMMOB Mimarlar Masasý SekreteriYnbaat sektörü, ülkemizde her yıl binin üzerinde insanın hayatını kaybediği ve çok daha fazla sayıda kişinin, alanının yol açtığı çeşitli meslek hastalıklarının yanı sıra sakatlanma veya yaralanma gibi rahatsızlıklar geçirdiği bir sektördü. Sosyal Güvenlik Bakanlıđý verilerine göre, ülkemizde bir yılda gerçekleşen tüm iş kazalarının %10'u, sürekli iş göremezlik ve ölümlü iş kazalarının % 34'ü inbaat işlerinde gerçekleşmektedir.Ynbaat sektörünün ekonomimizin önemli oluğturduğunu da dikkate aldığımızda, inbaatlarda iş sađlýđý ve güvenliğiyle ilgili düzenlemelerin büyük ölçüde önem kazandı. elde edilen gelişmelerin henüz ihtiyaçları karşılayacak düzeyde olmadığımızı görmekteyiz. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı 2006 yılı boyunca sürdüreceği Ynbaatta Yp Sađlýđý ve Güvenliđi Kampanyası, ülkemizde iş sađlýđý ve güvenliği konusunda inbaa çalışmalardaki eksikliği gidermek konusunda önemli bir adım olarak görünmektedir.Ülkemizde uzun yıllardır yapı işlerinde iş güvenliği konusunda yürürlükte olan,12.9.1974 tarih ve 15004 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Yapı İşlerinde İş Güvenliđi Tüzüđü yapı işlerinin farklı bölümlerinde alınması gereken sağlık ve güvenlik önlemlerini genel olarak tanımlayan bir gerek yaptırım gücü gerekse günümüzde gelişen inbaat teknolojileri açısından yetersizlik nedeniyle güncel birtakım düzenlemelerin yapılmasını gerektirmiştir. Ayrıca tüzükte yer alan düzenlemelerin çoğunlukla uygulamaya geçmemesi, ancak yapılan iş kazaları sonra yapılan hukukî işlemlerde referans olarak kullanılması da gözlemlenen sorunlardan biri olmuştur. Bunun üzerine, ilgili AB düzenlemelerine de referans veren, 23.12.2003 tarih ve 25434 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Yapı İşlerinde Sağlık ve Güvenlik Yönetmeliđi yürürlüğe girmiştir. Yönetmelik, inbaat sürecini proje hazırlanması ve uygulanması olarak iki aşamaya ayırır. Bu iki aşama için ayrı ayrı olmak üzere iş sađlýđý ve güvenliğinden sorumlu olacak hazırlık ve uygulama koordinatörleri kopulu getirilmektedir. Koordinatörlerin yanı sıra, işveren ve proje sorumlusunun da yükümlülükleri net bir şekilde ifade edilmiştir. Yönetmelik ekinde, yapı işinin her bir bölümünde sağlanması gereken asgari sağlık ve güvenlik kopulları ayrıntılı bir şekilde 20 Ocak 2004 tarih ve 25352 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan İş Güvenliđi ile Görevli Mühendis veya Teknik Elemanların Görev, Yetki ve Sorumlulukları ile Çalışma Usul ve Esasları hakkında Yönetmelik ile birlikte, iş güvenliğiyle görevli mühendis veya teknik elemanların nitelikleri, sayıları, görev, yetki ve sorumlulukları, eğitimleri ve çalışma şartlarıyla ilgili esas ve usuller belirlenmiştir. Yönetmelik kapsamı, devamlı olarak en az elli işçi çalıştıran ve altı aydan fazla sürekli işlerin yapıldığı inbaa tanımlanmıştır. Ayrıca yine ilgili AB düzenlemelerine referansla, işçilerin istihdam süreleri içinde çalıştıkları alanlar ve girip çıktıkları bina, eklenti ve diğer tüm alanlarla ilgili sağlık ve güvenlik düzenlemelerini içeren İşyeri Bina ve Eklentilerinde Alınacak Sağlık ve Güvenlik Önlemlerine İlişkin Yönetmelik de 10.02.2004 tarih ve 25369 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.Yukarıdaki tüm düzenlemeler için esas oluğturduğu söylenebilecek temel düzenleme olan Yapı İşlerinde Sağlık ve Güvenlik Yönetmeliđi'nde izlenen yaklaşım, 1992 yılında AB tarafından bu konuda bir çerçeve oluğturması amacıyla hem yapı işlerinde sağlık ve güvenliği düzenlemelerinin izlenmesi hem de kullanım süresi süresince çalışacak işçilerin sağlık ve güvenliği konusunda kabul edilen 92/57/EEC sayılı, Halkın Sağlığını Koruyan İşyeri Binalarında Çalıştırılan İşçilerin Sağlık ve Güvenliği Hakkında Direktif (Mobile Sites Directive) ile getirilen yaklaşıma uyum kapsamında hazırlanmıştır.Ynbaat sektöründe yer alan farklı meslek adamlarının sorumluluklarının tanımlanması, inbaatın uygulama süreci kadar, projenin hazırlanması ve hatta yapının inba edilmesi sonra bakım sürecinde çalışacakların sağlık ve güvenliğinin de kapsama alınması hazırlık ve uygulama koordinatörlerinin part kopulması gibi düzenlemelerin tümü bu direktiften gelmektedir.Avrupa'da da inbaat sektörü iş sađlýđý ve güvenliği açısından en sorunlu sektörlerden biridir. Bu açıdan, içinde bulunduğumuz süreçte Avrupa'da yapılan çalışmaları ve yapılan güncel gelişmeleri izlemek önem kazanmaktadır. Avrupa'da Ynbaatta Güvenlik Ynisyatı Avrupa Birliđi'nin çalışma alanlarında sağlık ve güvenlik konularının geliştirilmesi amacıyla atıldığı en önemli adımlardan biridir.İspanya-Bilbao'da Avrupa İş Güvenliđi ve Sađlýđý Ajansı'nın (Occupational Safety and Health Administration-Osha) kurulmasıdır. Ajans'ın 2004 yılı boyunca gerçekleştirdiği "Ynbaatta Güvenlik" teması kampanyaya inbaat sektörüne ilgili farklı meslek dallarını temsil eden birçok Avrupa kuruluşunu davet edilmiştir. Kampanya kapsamında, Avrupa Yüksek İş Güvenliği Denetçileri Komitesi'nin (Senior Labour Inspectors Committee-SLIC) de katkısıyla Avrupa'daki inbaat sahaları denetlenerek, mevcut durum, çoğunlukla ihlâl edilen kopullar, yaygınlıkla görülen iş kazaları ve cezalandırma yöntemleri araştırılmış ve önemli istatistikî verilere ulaşılmıştır. SLIC tarafından hazırlanan kapsamlı raporla Avrupa inbaat sahalarının sağlık ve güvenliği hakkında kamuya duyurulmuştur. 22 Kasım 2004'te Bilbao'da gerçekleştirilen Avrupa Ynbaat Güvenliđi Zirvesi tüm Avrupa'dan sanayi temsilcilerini bir araya getirerek yeni bir dönüm noktası haline gelmiştir. Zirve sonucunda ilan edilen "Avrupa Deklarasyonu"nda, AB Hollandalı Dönem Başkanlığı ve Sosyal İşler ve İstihdam Bakanlığı'nın başkanlığında düzenlenen kampanyaya katılımda bulunmuş olan,Avrupa Yapı Endüstrisi Federasyonu (European Construction Industry Federation-FIEC), Avrupa İnbaat ve Ahşap İşçileri Federasyonu (European Federation of Building and Woodworkers-EFBWW), Avrupa İnbaatçılar Konfederasyonu (European BuildersConfederation-EBC), Avrupa Mühendislik Danışmanlığı Birlikleri Federasyonu (European Federation of Engineering Consultancy Associations-EFCA), Avrupa İnbaat Mühendisleri Konseyi (European Council of Civil Engineers-ECCE) ve Avrupa Mimarlar Konseyi'nin (Architects' Council of Europe-ACE) imzası bulunmaktadır. Böylece zirve, tüm Avrupa'dan endüstri temsilcilerini bir araya getirmiştir. Zirvede, kaza sayısının düşürülmesi ve iş hastalıklarının önlenmesinin sağlanması için tüm tarafların daha fazla çalışması gerektiğinin altı çizilmiştir. Deklarasyonu'nun ilanının ardından, metni imzalayan tüm taraflar üzerinde mutabık kaldıkları hedefleri takip etmek ve bu hedeflere daha da ileriye götürmek amacıyla Avrupa İnbaat Güvenliđi Forumu'nu kurmuşlardır. Yık toplantısının Mayıs 2005'te gerçekleştirilen Forum'un, OSHA tarafından Haziran 2006'da düzenlenmesi planlanan İnbaat Güvenliđi Zirvesi'ne önemli derecede katkıda bulunması beklenmektedir. Önümüzdeki günlerde toplanacak olan bu zirve, Avrupa Parlamentosu'nda deklarasyon sonrası süreci izleme niteliği taşıyacak ve büyük bir ihtimalle tüm tarafların mutabakatıyla sonuçlanacak "Güvenlik İçin Tasarım" başlıklı bir belge de bu etkinlikte açıklanacaktır.Tüm bu süreçte, Bilbao Deklarasyonu'nun inbaatta iş sađlýđý ve güvenliği konusunun temel taşlarını ön plana çıkarmaktadır. Deklarasyon metnine kısa bir bakış ve vurucu mesajları anakanlara ilişkin kısa bir değerlendirme ülkemizde konuyla ilgili daha güçlü bir perspektifoluğturma yolunda bize ipuçları sunabilir.Bilbao Deklarasyonu'ndan Hareketle... İnbaat, Avrupa'nın en büyük endüstrilerinden biridir. Maalesef aynı zamanda en sorunlu iş güvenliği ve sağlık kayıtları da bu endüstri kolunda görülmektedir. Toplum ve endüstri üzerindeki insan ve ekonomik maliyeti çok yüksektir. Endüstri standartlarının geliştirilmesinde önemli ölçüde gelişme sağlanmış olduğu ha

yapılabilecek olan ve yapılması gereken çok şey vardır. İstatistikî bilgilere göre, her yıl AB'de 1300 kişi inşaat kazalarında hayatını kaybetmekte; kazalar arasında en sık yaşananın ise yüksekte dübme olduğu belirtilmektedir. Bunu izleyince diğer kazalar, kazı başlamasında çarpma kazaları, kaymalar, dübme malzemelerden yaralanmalar, ağır yük kaldırma sonucu sakatlanmalar, özellikle dar alanlardan kaynaklanan kötü çalışma pozisyonları, iş aracı kazaları, el gereçleriyle yaralanmalar, teneffüs etmeden kaynaklanan hastalıklar, tehlikeli kimyasal ve biyolojik maddelere maruz kalma, su içinde, kenarında veya üzerinde çalışma, radyasyona maruz kalma ve araç-gereç titreşiminden etkilenme olarak açıklanmaktadır. Dünya çapında, inşaat diğer işçilere oranla üç kat daha fazla hayatlarını kaybetme, iki kat daha fazla yaralanma tehlikesiyle karşı karşıya bulunmaktadır. Kazalar bireysel zararların yanı sıra hem işveren hem de toplum geneline oldukça büyük zarar vermekte; kazalardan en çok KOBİ'ler etkilenmektedir. En çok tartışılan konular arasında, daha çok küçük inşaat sahalarında daha çok kaza yaşanması nedeniyle buraların daha iyi denetlenmesi gerektiği, kamu projeleri olduğu kadar özel inşaat projelerine de şartlar getirilmesinin gerekliliği, hem işverenler hem de teknik ekip ve işçilere eğitim verilmesi gerekliliği, kamu yararını korumak için ne tür yasal düzenlemeler yapılabileceğinin araştırılması, işverenlere daha iyi teknik ekibin nasıl seçilebileceğine dair danışmanlık ve projelerde edilmesi ve işin verilmesi aşamasında sağlık ve güvenlik şartları aranması bulunmaktadır. Avrupa Birliği'nin 2002-2006 yıllarını kapsayan iş sağlığı ve güvenliği stratejisi, en yüksek risk taşıyan sektörlerden biri olan inşaat sektörü için kazaları ve hastalıkların sürekli ve sürdürülebilir bir şekilde azaltmak konusunda çaba sarf edilmesini öngörmektedir. Bu çaba, etkinliklerinde rol alan tüm aktörler tarafından benimsenmelidir. Bu nedenlerle, 2004 yılı Avrupa İş Güvenliği ve Sağlığı Haftası sektörü üzerine odaklanmıştır. Avrupa İş Güvenliği ve Sağlığı Kurumu tarafından 31 ülkedeki irtibat noktaları ve Avrupa'da toplumsal ortaklık kuruluşlarıyla yakın işbirliği içinde yürütülen kampanya, endüstri içindeki tüm aktörlere, bu potansiyeli ortaya daha güvenli, sağlıklı ve üretken bir çalışma çevresi yaratmaları için yardımcı olmayı amaçlamaktadır. İnşaatta sağlık çalışmalarında işverenler, mimarlar, proje danışmanları, iş yöneticileri, müteahhitler ve işçiler gibi inşaat sürecinin farklı aktörleri sorumluluk sahibi olduğu görülmektedir, her bir grup açısından zayıf kalan veya bu ana kadar dikkate alınmamış önlemlerin geliştirilmesi hedeflenmektedir. Bu açıdan düşünüldüğünde, işin planlanmasından iş gücünün bilgilendirilmesine, iş donanımının seçiminden güvenlik ve sağlık önlemleri kullanıma kadar bir dizi sorumluluk alanından bahsedebiliriz. Güvenlik ve sağlık konuları inşaatların proje sürecinin de bileşenleridir. Bu konular yalnızca projenin inşa edilmesi aşamasıyla sınırlı olmayıp, bir projenin kullanım ömrü boyunca da önemlerini korumaktadırlar: Tasarım, inşaat, onarım ve yıkım. İnşaat ve işletim süresince karşılaşılan çoğu güvenlik ve sağlık sorunu bu konuların tasarım ve yapı elde etme sürecinde dikkate alınmasıyla engellenen niteliktedir. İyi planlanan, iyi tasarlanan ve yetkin tasarımcılar ve müteahhitler tarafından gerçekleştirilen projeler sadece daha güvenli bir altyapı sağlamazlar, aynı zamanda işverenin yatırımda paranın da en iyi şekilde değerlendirilmesini sağlarlar. Benimsenmesi gereken diğer bir konu da, inşaat güvenliği sürecinin yalnızca projenin uygulanması sırasında alınacak önlemlerden ibaret olmadığı; projenin hazırlık, uygulama ve inşaat sonrası bakım aşamalarının da bu kapsamda değerlendirilmesi gerektiğidir. Bu açıdan bakıldığında ilk olarak aşağıdaki türden önlemlerden bahsedebiliriz -ki bu önlemler her biri farklı kişiler tarafından yüklenilmekte veya işbirliği gerektirmektedir: Proje hazırlık süreci:

- İşverenlerin proje üzerinde karar sürecinde yalnızca maliyet değil, aynı zamanda kaliteye dayalı kriterler üzerinde durmaları müteahhit seçiminde iş sağlığı ve güvenliği konusunda uzmanların görevlendirileceğini garanti etmeleri;
- Projenin hazırlanmasından sorumlu mimar ile uygulanmasından sorumlu müteahhitin proje sürecinin başından beri iletişim içinde olarak, engellenebilecek riskleri ortadan kaldırmaları, engellenemeyecek olanları mümkün olduğunca azaltmaları;
- Çalışma sahasında birleşiminde veya yerleştirilmesinde zorluk yaratacak yapı malzemelerinin mümkün olduğunca ön üretim önceden birleştirilmiş şekilde tasarlanması veya birleştirme ve yerleştirmenin tasarım aşamasında planlanması. Proje uygulama süreci:
- İnşaat yöneticisinin, işin sağlık ve güvenliği sağlayacak şekilde iyi bir biçimde planlanması, düzenlenmesi, denetlenmesi ve gerçekleştirilmesini garanti altına alması;
- Çalışan tüm işçilerin konuyla ilgili olarak eğitilmesi, iş sağlığı ve güvenliği konusunda bilgilendirilmesi;
- İşte çalışan tüm kişilerin - yöneticinin, meslek adamlarının ve işçilerin- birbirleriyle iletişim halinde olmaları; İnşaat süreci:
- Yapının, gelecekte yapılacak bakım işlerinin güvenli bir şekilde yapılmasını sağlayacak şekilde tasarlanması;
- Yalnızca işçilerin değil, aynı zamanda bakım sırasında yapıda bulunabilecek ve sağlık ve güvenliği tehlikeye girebilecek diğer ilgili önlemlerin nasıl alınacağına ilişkin düşünülmesi;
- Bakım işleri için de gerektiğinde bir sağlık ve güvenlik koordinatör görevlendirilmesi. Avrupa İş Güvenliği Zirvesi, inşaat sektöründeki tüm ilgili tarafları, özellikle 92/57/EEC Direktifi'nin karşıladığı olan ulusal yasalarının tam olarak ve etkin bir şekilde uygulanması yoluyla, AB sağlık ve güvenlik stratejisinin gerektirdiği kalıcı gelişmeleri sağlamak üzere kararlı eylemler gerçekleştirilmeye çalışılmaktadır.

...
Kamusal proje, kamusal alım ve kamusal hizmet sözleşmelerinin yapılmasına ilişkin prosedürlerde ebgüdümün sağlanmasını 31 Mart 2004 tarihli 2004/18/EC Direktifi'nin 27. maddesi, sözleşmeyi yapan yetkililerin ihaleye katılan kişilere Üye Ülke'de yürürlükte olan istihdamla ilgili güvenlik hükümlerini ve çalışma şartlarını yerine getirip getirmediklerini sorma hakkı vermektedir.

Bu hüküm, İş Sağlığı ve Güvenliği Direktifi'nin, özellikle 89/391/EEC Çerçeve Direktifi, 89/655/EEC İş Gereçleri Direktifi (95/63/EC ve 2001/45/EC Direktifleri ile değiştirilmiştir) ve 92/57/EEC Geçici veya Hareketli İnşaat Sahaları Direktifi'nin belirtilen güvenlik ve sağlık koşullarının uygulanmasını garanti altına almak için kullanılmaktadır. 92/57/EEC Direktifi'nin belirtilen üzere, bu şartlar özellikle projenin hazırlık aşamasında dikkate alınmalıdır. Görüldüğü gibi, inşaatta sağlık ve güvenlik düzenlemeleri Avrupa'da gittikçe yaptırım gücü yüksek bir hale gelmekte; bu da konunun önemi düşünüldüğünde, önlemlerin yaygınlaştırılması için olumlu bir adım olarak görünmektedir. Deklarasyonda da belirtildiği üzere, kamu alımlarında iş sağlığı ve güvenliği konusundaki koşulların yerine getirilip olma şartı aranması, inşaat sektörünün önemli bir bölümünde uygulamaları yaygınlaştırdı. Ülkemizde yapı işlerinde sağlık ve güvenlik konusunda mevzuat uyumunu gerçekleştirilmiş olması rağmen, uygulamada bu düzenlemelerin yansımalarının ne olacağı ve bu konudaki yükümlülüklerin diğer yasalara nasıl aktarılabileceğinin dikkatle gözlemlenmesi gerekmektedir.

gerekmektedir.“Bu deklarasyon, Avrupa’daki tasarım topluluğunu, Avrupa Mimarlar Konseyi (ACE), Avrupa İnşaat Mühendisleri Konseyi (ECCE) ve Avrupa Mühendislik Danışmanlık Dernekleri Federasyonu (EFCA) gibi temsili kuruluş aracılığıyla bu konudaki mevcut birikimi daha da geliştirmeye ve inşaat sürecinin ayrılmaz bir parçası olan tasarımda güvenlik ve sağlık konusunda mümkün olan en yüksek potansiyelde çalışmaya çalışmaktadır.”Mimarlar Odası, inşaatla sağlık ve güvenlik için gerek proje hazırlığında gerekse uygulamasında hem özel olarak mimarların hem de genel olarak inşaat sürecinde yer alan diğer aktörlerin sorumlulukları konusundaki ulusal düzeyde ve AB düzeyindeki gelişmeleri son dönemde yakından takip etmeye başlamıştır. Konuyla ilgili çalışmalar, Oda’nın AB Masası kapsamında yürütülmekte, içinde bulunduğumuz dönem için planlanan bir çalışma grubuyla çalışmaların daha aktif bir şekilde sürdürülmesi hedeflenmektedir. AB düzeyindeki en önemli kaynaklardan biri, Oda’nın gözlemci üyelik statüsünde çalışmalarına katıldığı Avrupa Mimarlar Konseyi (ACE) olmuştur. Mimarların sorumluluklarının hem mimarların hem de kamunun yararını koruyacak şekilde düzenlemek hedefiyle yakın bir tarihte Sağlık ve Güvenlik Çalışma Grubu kurmuş ve Avrupa İnşaat Güvenliği Forumu’nun da bir üyesi olarak hem tüketicilerin tasarımcıların yükümlülüklerini dengeli bir şekilde dağıtmak için sürece katkıda bulunmaya başlamıştır. ACE yönetimi, Avrupa Komisyonu’nun Geçici ve Hareketle Alanlarda Sağlık ve Güvenlik Direktifi üzerinde şu anda birtakım değişiklikler yapmaktadır, fakat bu sürecin kapalı kapılar ardında gerçekleştiğini söyleyerek, sürece katılmak için ilgili komisyon üyesine yakın tarihte bir eleştiri mektubu göndermiştir. ACE’nin önümüzdeki dönem boyunca konuyla ilgili çalışmalarının artarak sürmesi beklenmektedir.“Yapı güvenliği ve sağlığı konusundaki toplumsal diyalog ve anlaşmalar, inşaat alanlarında güvenlik ve sağlığı gerçek anlamda iyileştirmeler yapılması konusunda sürekli bir sorumluluk oluşturulması için en önemli araçlardır. Bu diyalog ve anlaşmalar, bir yanda her türlü inşaat ve mühendislik etkinliklerini gerçekleştiren işverenler (KOBİ’lerden büyük inşaat gruplarına) diğer yanda ise işçiler olmak üzere inşaat sürecinin ana aktörleridir.”Güncel gelişmeler ve bu süreçte baktığımızda, inşaatla sağlık ve güvenlik konusunun ancak, inşaat sürecinin tüm paydaşlarının birlikteliğinde ele alınması, sağlığı hazırlığından inşaat sonrası sürece kadar bir bütün olarak değerlendirilmesi ve bu konuda alınacak önlemlerle elde edilecek faydaların kamuya yararına olacağını algılanması konularında toplumsal bir bilinç oluşturulmasıyla başarıyla olabileceğini söyleyebiliriz. Ayrıca bu konuda vurgulanması gereken en önemli nokta, hem AB’de hem de ulusal düzeyde konuyla ilgili hukuk oluşturulmasına rağmen, bunun uygulamaya yansımalarının yeterli ölçüde görülmemesidir. Sağlık ve güvenlik konusunun sadece yasal açıdan önemi dikkate alındığında, düzenlemelerde öngörülen önlemlerin yalnızca kağıt üzerinde kalmaması için hem yaptırınların hem de konuyla ilgili bilincin geliştirilmesi gerekmektedir.